

K ústředním otázkám současného vnitroatlantického dialogu

(Transatlantické trendy a Slovenská republika)

Od přijetí vísegrádské deklarace o spolupráci České a Slovenské federativní republiky, Polské republiky a Maďarské republiky na cestě k evropské integraci se stala ústředním bodem jejich spolupráce při vytváření podmínek pro vstup středoevropských států do NATO a rozšiřování této organizace. Vstup Slovenské republiky do NATO nebyl samozřejmostí a otázka členství v NATO stále do značné míry slovenskou společností polarizuje. Analýza výzkumů uskutečněných v rámci projektu Transatlantické trendy (Transatlantic Trends) ukazuje klesající podporu NATO ve zkoumaných evropských zemích. Autor příspěvku analyzuje získaná data ve vztahu ke Slovensku a z analyzovaných trendů vyvozuje potřebu zintenzivnit veřejnou diskuzi o smyslu členství v NATO, o problémech jeho transformace, rozšiřování a působení NATO jako významného globálního aktéra mezinárodních vztahů.

Téma mezinárodní vědecké konference „Bezpečnost zemí V-4 v rozšířeném prostoru NATO“, jež se konala před koncem minulého roku, [1] zdůraznilo mj. význam vnitroatlantického dialogu, zvláště pro nové členské země, o tom, proč vlastně tyto země – konkrétně Slovenská republika – vstoupily do Severoatlantické aliance, co jim toto členství přineslo a přináší? Právě proto, že se dnes již zdá členství Slovenské republiky v Severoatlantické alianci naprostou samozřejmostí a politická agenda z něho vyplývající se jeví jako šedivá, nezajímavá rutina, je důležité si připomenout, že vstup do NATO byl hlavním společným cílem zemí V-3, později V-4, již od samého začátku existence tohoto regionálního seskupení.

Vytváření podmínek pro vstup do NATO se stalo předmětem úzké politické i vojenské spolupráce i vzájemné solidarity mezi Českou republikou, Maďarskou republikou, Polskou republikou a Slovenskou republikou, přičemž poslední dvě jmenované byly do 31. 12. 1993 součástí společného federativního státu. Zvláště od roku 1998 – poté, co v červenci r. 1997 Slovensko nedostalo v Madridě pozvání ke vstupu – byla Slovenská republika předmětem intenzivní solidarity ze strany tří dalších středoevropských zemí, které pozvání dostaly. Česko, Maďarsko i Polsko dělaly vše, co bylo v jejich silách, aby pomohly jako nové členské státy zahájit v NATO vnitřní diskuzi o nové vlně rozšiřování. Zároveň předávaly své zkušenosti s přípravou na členství i s adaptací na podmínky řádného členství.

Připomenout si žádá i skutečnost, že vstup Slovenské republiky do NATO nebyl ani zahraničněpolitickou, resp. mezinárodněpolitickou, ani vnitropolitickou samozřejmostí. Byl předmětem intenzivního vnitropolitického boje, neboť v této otázce nebylo dosaženo ani zdaleka takového politického konsenzu jako v případě vstupu do Evropské unie. Podpora obyvatelstva pro vstup do NATO byla dlouhodobě zásadně nižší než podpora evropské integrace, navíc tato podpora podléhala silným výkyvům v závislosti na vývoji mezinárodních vztahů a vojenské angažovanosti NATO i USA. V době vojenské intervence NATO ve Svazové republice Jugoslávie (krize v Kosovu) v r. 1999 poklesla na 27 %, neboť většina slovenské veřejnosti hodnotila negativně jak samotné rozhodnutí o intervenci, tak otevření slovenského vzdušného prostoru pro přelety letadel NATO.

Vlastní vstup do NATO se potom odehrál za poměrně dramatických okolností. Jeho odpůrci zahájili začátkem ledna 2004 petiční akci za vypsání referenda o vstupu do Aliance a jen díky tomu, že nebyli schopni získat v krátkém čase potřebný počet podpisů (nedisponovali strukturami silných politických stran, v důsledku čehož byli nuceni petiční akci zrušit), neodehrál se souboj mezi petičním výborem a parlamentem, který se chystal přistoupení SR k Washingtonské smlouvě (v souladu s postupy a termíny, které předpisuje Ústava SR).

O tom, že diskuze o smyslu a poslání NATO je na Slovensku a v zemích V-4 namístě, svědčí také výsledky výzkumů v rámci projektu Transatlantické trendy. [2]

Již v roce 2005, rok po formálním vstupu do NATO, sice na Slovensku mírně stoupl počet těch, kteří považují NATO za důležité – ze 47 na 52 %, a výrazně klesl počet záporných odpovědí – z 37 na 28 %, ale tato otázka zůstala ve slovenské společnosti v podstatě stále otevřenou, zejména podle stranických preferencí. V roce 2006 v devíti sledovaných zemích podpora pro NATO poklesla a stejný trend se projevil také na Slovensku. Proti r. 2002, kdy dosahovala 69 %, podpora klesla na 55 %.

Zde vyvstává otázka podpory obyvatelstva států V-4 pro nasazování vojáků v operacích NATO. Ta je často hlavním limitujícím faktorem při dosahování konsenzu mezi členskými zeměmi NATO pro razantní řešení krizí. Je důležitější než finanční náklady na operaci. Nedoostatek důvěry občanů v NATO potom evokuje diskuzi tzv. konzumentech a garantech bezpečnosti, o spravedlivém dělení nákladů zajištění bezpečnosti transatlantického prostoru. Pokles podpory členství států v Alianci je vážným politickým signálem pro politické elity i rozhodovací grémia NATO.

Vysvětlování významu této vojensko-politické organizace pro každou zemi, zvláště pro Západ jako celek, by proto mělo být permanentní, ne kampaňovité. Klesající podpora NATO, kterou signalizují cyklické výzkumy v rámci projektu Transatlantické trendy, by se měla stát jedním z popředních důležitých bodů veřejné diskuze v rámci NATO i každé z jeho členských zemí.

Na otázku, „zda je NATO potřebné pro bezpečnost země“, v r. 2002 (kdy se uskutečnil první výzkum), odpovědělo kladně 76 % respondentů ve Velké Británii, 74 % v Německu a 61 % ve Francii. V r. 2007 to už bylo jen 64 % Britů, 55 % Němců a 55 % Francouzů.

Na Slovensku dosáhla tato podpora v r. 2004 (kdy bylo začleněno do výzkumu), 47 %, v r. 2005, po návštěvě prezidenta USA G. Bushe, 52 %, v r. 2006 45 % a v r. 2007 45 %.

Současně poklesla podpora USA coby vedoucí mocnosti mezi obyvatelstvem devíti zkoumaných evropských států NATO. V r. 2002 vedoucí roli USA pokládalo za žádoucí (velmi anebo spíše žádoucí) 64 % evropských respondentů, v r. 2007 už jen 36 %. A naopak, v porovnání s rokem 2002 v r. 2006 z 31 na 57 % stoupl počet těch Evropanů, kteří vedoucí úlohu USA vnímali negativně.

Na Slovensku pokládalo takové postavení USA za žádoucí v r. 2004 21 %, v r. 2005 po vzpomínané návštěvě amerického prezidenta 33 %, v r. 2006 19 % a v r. 2007 jen 16 %. V žebříčku zkoumaných zemí se v tomto roce Slovenská republika zařadila na předposlední místo před Turecko (Holandsko 52 %, Velká Británie 50 %, Rumunsko 46 %, Polsko 41 %, Německo 38 %, Itálie 37 %, Portugalsko 34 %, Francie 28 %, Belgie 22 %, Bulharsko 22 %, Španělsko 18 %, Slovensko 16 %, Turecko 7 %). Získané údaje korespondovaly s klesajícím souhlasem s politikou prezidenta G. Bushe.

Výzkum ukázal, že hlavními příčinami zhoršení transatlantických vztahů jsou: válka v Iráku (39 % evropských, 38 % amerických a 33 % slovenských respondentů); samotný prezident Bush (34 % evropských, 39 % amerických a 25 % slovenských respondentů). [3]

Jak pro slovenské respondenty, podobně jako pro respondenty z dalších východoevropských zemí, byl v roce 2007 charakteristický největší počet odpovědí „nevím“, anebo „nemám názor“, což se ukázalo také ve vysokém počtu „jiná odpověď“ na otázku „hlavní důvody zhoršení transatlantických vztahů“ (až 36 % slovenských respondentů proti 11 % evropským a 16 % americkým). Je zřejmé, že zhoršení transatlantických vztahů je skutečností, kterou se na Slovensku platí za obsah a styl zahraniční a bezpečnostní politiky prezidenta USA, za válku a jí vyvolanou situaci v Iráku. Na druhé straně se ukazuje, že „Evropané jsou kritičtí jak k Bushovi, tak ke Spojeným státům. ... Mezi názory veřejnosti na Bushe a názory na vedoucí postavení USA ve světě je rozdíl 20 % bodů, což naznačuje, že třebaže názory na Spojené státy jsou ovlivněné názory na prezidentovu politiku, Evropané mezi nimi nadále rozlišují“. [4]

Zároveň si je třeba všimnout další dlouhodobý trend ovlivňující transatlantické vztahy. Je jím rostoucí tlak veřejného mínění v členských zemích EU na posílení role Evropy jako globálního aktéra v mezinárodních vztazích, za emancipaci od Spojených států amerických.

Už v r. 2004 se v hlavních závěrech z výzkumu konstatovalo: „Evropská podpora pro silnější EU předcházela poklesu podpory pro vedoucí postavení USA, což naznačuje, že snaha Evropanů o větší nezávislost ovlivňují také jiné faktory.“

Ve zprávě o výsledcích výzkumu Transatlantické trendy 2004 se též odkazuje na data výzkumu, který r. 2002 realizovalo Výzkumné centrum ministerstva zahraničních věcí Spojených států amerických (Office of Research, United States Department of State). Až 50 % respondentů z devíti evropských zemí na otázku „Měly by se Spojené státy a Evropa sblížit, anebo vzdálit?“ odpovídalo, že v bezpečnostních a diplomatických otázkách by EU měla uplatňovat nezávislejší přístup, 13 % bylo za to, aby se zůstalo na stejné úrovni, a 33 % preferovalo sblížení se.

Výzkum Transatlantické trendy 2004 ukázal, že 71 % Evropanů se domnívalo, že EU by se měla stát „supervelmocí“ jako USA, což byl proti r. 2002 nárůst o 6 %, přičemž v Německu šlo o nárůst až o 25 %. V rámci stejného výzkumu 64 % Evropanů vyjádřilo přesvědčení, že EU by měla získat větší vojenskou sílu, aby byla schopna chránit vlastní zájmy, nezávisle na USA. [5]

V r. 2005 si v průměru 79 % respondentů z evropských zemí (64 % ze Slovenské republiky) přálo, aby měla silné vedoucí postavení v mezinárodních záležitostech. Zároveň si 55 % Evropanů (a 35 % Slováků) myslelo, že EU by v bezpečnostních a zahraničněpolitických otázkách měla postupovat nezávisleji na USA, což je proti r. 2004 nárůst o 5 %. [6]

Výzkum Transatlantické trendy 2006 ukázal, že od r. 2004 stoupl také počet Američanů, kteří si přáli nezávislejší přístup Evropy v této oblasti – z 20 na 30 %. Zároveň se 63 % evropských respondentů vyjádřilo, že, další rozšiřování pomůže Evropské unii sehrát důležitější úlohu ve světě. [7]

V r. 2007 na otázku „Do jaké míry je žádoucí, aby Evropská unie uplatňovala své postavení silné vedoucí velmoci v mezinárodních záležitostech?“ (velmi anebo spíše ano) kladně odpovídalo 77 % Evropanů a 73 % Američanů (Německo 86 %, Holandsko 84 %, Itálie 81 %, Polsko 76 %, Portugalsko 75 %, Španělsko 74 %, Francie 72 %, Velká Británie 71 %, Rumunsko 67 %, Bulharsko 66 %, Slovensko 52 %). Až 88 % Evropanů zastávalo názor, že by EU měla převzít větší zodpovědnost za řešení mezinárodních hrozeb. [8]

Za zamyšlení stojí fakt, že Slovensko bylo se 61 % na posledním místě, ale s výrazně nadprůměrným počtem odpovědí „nevím“, a zároveň s podobně vysokým počtem záporných

odpovědí na otázku, „zda respondenti diskutují o mezinárodní politice“. V tom je Slovenská republika podobná dvěma novým členským zemím EU – Bulharsku a Rumunsku – kde se téma mezinárodní politiky v domácí veřejné diskuzi také téměř nevyskytuje.

Podle autorů *Tiskové zprávy 2007* příčinou menšího počtu vyhraněných odpovědí u slovenských respondentů může být při menší znalosti klíčových témat mezinárodní politiky i velmi zřídka přímý kontakt se Spojenými státy. Výzkum Transatlantické trendy 2007 zaznamenal, že jen marginální počet Slováků – 4 %, podobně jako Bulharů a Rumunů – navštívil už někdy USA, zatímco ve zkoumaných zemích západní Evropy se toto číslo pohybuje mezi 46 % (Britové) a 11 % (Portugalci), což vypovídá o tom, že názory slovenské veřejnosti na Spojené státy se vytvářejí výlučně na základě zprostředkovaných poznatků. [9]

Výsledky výzkumu projektu Transatlantické trendy umožňují konstatovat, že občané Slovenské republiky se jen postupně sžívají s členstvím v mezinárodních seskupeních. Na jedné straně jsou dlouhodobě velmi příznivě nakloněni EU (např. v r. 2005 příznivější pocity k ní vyjádřili jen Španělé), ale na druhé straně je jejich podpora pro silné vedoucí postavení EU v mezinárodních vztazích v porovnání s respondenty z ostatních zkoumaných členských zemí podprůměrná.

Výzkum v r. 2004 a 2005 ukázal, že „ve vztahu k možným světovým velmocím se u slovenského obyvatelstva projevuje jistý „protivelmocenský reflex“, čemuž nasvědčuje, že na otázku, „která země by měla být jedinou velmocí“, si velká část respondentů – 44 %, podobně jako v r. 2004, kdy jich bylo až 57 % – vybrala možnost, že „žádná země by neměla být velmocí“. Tato odpověď byla na Slovensku zastoupena častěji než v jiných evropských zemích. V rámci všech devíti zkoumaných členských států EU tuto možnost zvolilo jen 16 %.

Z dalších dvou možností – Evropa, nebo USA – si 46 % dotazovaných vybralo EU, a jen marginální část – 4 % – si přála, aby tuto úlohu hrály Spojené státy americké. V rámci EU 9 to bylo 16 %. Ve srovnání s rokem 2004, kdy to bylo 36 %, se podstatně více slovenských respondentů – 46 % – přiklonilo k odpovědi „EU by měla být stejnou velmocí jako USA“, což je další důkaz silného ztotožňování se obyvatel Slovenské republiky s členstvím v EU. [10]

V kontextu s těmito výsledky je třeba zdůraznit další poznatek, který umožňuje pochopit zvláštnost slovenského vnímání mezinárodních vztahů a světové politiky. V hlavních závěrech Transatlantických trendů 2005 se uvádí: „Na Slovensku je rozšířený étos spojenectví a přihlášení se k spojencům a principům multilateralismu. Až tři čtvrtiny obyvatelstva (75 %) si myslí, že pokud se naše země zúčastní na řešení bezpečnostního problému, je velmi důležité, aby konala v součinnosti s našimi nejbližšími spojenci.“

Tyto postoje se promítají také do „pozitivního vnímání Organizace spojených národů“, o které má příznivé mínění 63 % dotazovaných Slováků. [11] Slovinci tedy většinou odmítají unilateralismus a sázení na velmocenskou převahu při řešení mezinárodních problémů.

Dalším charakteristickým rysem slovenských respondentů v porovnání s průměrem respondentů ze zemí EU, které se zúčastnily výzkumu, je velký počet těch, kteří si myslí, že pro budoucnost jejich země bude lepší, pokud si zachová odstup od mezinárodních událostí. Až čtvrtina dotazovaných Slováků se přiklonila v r. 2005 k alternativě jakési uzavřenosti či „neintervencionistické“ pozice v mezinárodních vztazích, jež by se dala vyjádřit lidovým příslovím „Co tě nepálí, nehas“.

Na druhé straně si až 64 % dotazovaných slovenských respondentů myslelo, že pro budoucnost Slovenska bude lepší, když se bude aktivně zúčastňovat dění ve světě. V porovnání s průměrem z devíti evropských zemí – 80 % za aktivní přístup – je to málo. Aktivnější přístup

své země na mezinárodní scéně si přálo 89 % Francouzů, 84 % Portugalců, 83 % Španělů, 82 % Italů, 76 % Němců, 75 % Poláků, 73 % Britů a 72 % Holanďanů. Podíl proaktivních slovenských občanů proti r. 2004 vzrostl o 5 %. Na Slovensku jde o vzestupnou tendenci, avšak v porovnání s občany jiných členských zemí číslo stále nízké.

I když procento stoupenců aktivnějšího přístupu může být mj. dáno velikostí státu, jeho zahraničněpolitickou vahou a z ní odvozených ambicí [12], je evidentní, že stále velká část obyvatelstva Slovenské republiky, jež zcela nedávno získalo státní nezávislost, dává přednost pasivnímu, vyčkávacímu přístupu k mezinárodním politickým událostem, a že politické sebevědomí vyplývající z víry v mezinárodní váhu jejich státu a v sílu jejich hlasu v Evropské unii i v NATO je nízké. Vlažné přihlášení se k transatlantickému partnerství doprovázené menším zájmem o roli EU jako silného globálního aktéra – navzdory velké spokojenosti s členstvím Slovenska v ní – je nesporně velkou výzvou pro slovenskou politickou elitu, ale také pro občanskou společnost.

Mnohé z těchto odlišností Slovenska, jež O. Gyarfášová shrnuje pod pojem geopolitická bezstarostnost, „má své vysvětlitelné kulturně historické pozadí. Sotva můžeme očekávat nějaké prudké změny; odráží a kopíruje také aktuální politickou atmosféru. Veřejnost právě v zahraničněpolitických otázkách následuje postoje politických elit. Je na nich, aby trpělivě a dlouhodobě ‚táhly‘ veřejnost směrem k proklamovaným atributům země, která je dnes součástí mezinárodního společenství – k větší otevřenosti a nové zodpovědnosti“. [13]

Zvládnutí této výzvy vyžaduje vracet se stále k smyslu členství SR v NATO a intenzivněji zapojovat nejenom politické strany, ale také veřejnost do náročných diskuzí, které se vedou uvnitř Aliance, uvnitř EU, zejména co se týká je tzv. společné zahraniční a bezpečnostní politiky a evropské obranné a bezpečnostní politiky. Právě v kontextu uvažování o visegrádské dimenzi bezpečnosti v rozšířeném prostoru NATO je vhodné připomenout, že mezi pěti hlavními cíli Deklarace o spolupráci České a Slovenské federativní republiky, Polské republiky a Maďarské republiky na cestě evropské integrace se především připomíná „plné zapojení do evropského politického, hospodářského, bezpečnostního a právního systému“. [14] Pevnou součástí zejména bezpečnostního systému – do kterého se země V-4 integrovaly – bylo a je transformující se a rozšiřující se NATO.

Závěr

Začlenění se Slovenské republiky a rovněž dalších států tohoto neformálního regionálního seskupení bylo a zůstává součástí překonávání rozdělení Evropy jaltskými dohodami a vytváření jednotného a stabilního kontinentu. Vstup Slovenské republiky do NATO se stal potvrzením její příslušnosti k západnímu civilizačnímu okruhu, potvrzením vůle stát se součástí pásma stability, demokracie, vlády zákona a prosperity i v budoucnosti. Spolu s rozšiřováním Evropské unie bylo další kolo rozšiřování NATO vnímáno jako velký krok „k dlouhodobému cíli Aliance vytvořit celistvou a svobodnou Evropu, sjednocenou v míru, demokracii a společných hodnotách, od Pobaltí po Balkán, od Atlantiku k Černému moři“. [15]

Po vstupu do NATO se také na Slovenskou republiku začalo vztahovat konstatování, „že žádná země v nové Evropě nemůže být vnímána jako ‚zóna‘ jiné země“. [14] Naplnila se předpověď Henryho Kissingera, že v důsledku dalšího rozšiřování NATO, jehož součástí bude také poslední stát střední Evropy – Slovensko – „se vyloučí jednou provždy strategické vakuum v střední Evropě, které ve 20. století představovalo pokušení pro německou i ruskou rozpínavost“. [17]

Zásady spojeneckého svazku, jakým NATO je, znemožňují prosadit se politickým silám, které by chtěly stavět na oživování historických traumat, etnických konfliktů a revizi hranic. To je velmi důležité pro stabilizaci střední Evropy, poznamenané negativními zkušenostmi s národnostní nesnášenlivostí a územními požadavky motivovanými konflikty v 20. století. [18]

Zbigniew Brzezinski už v r. 1997 napsal: „Vědomí, že EU a NATO si nepřejí být zatěžované konflikty svých členů ohledně práv minorit nebo územních požadavků (problémy s Tureckem a Řeckem jsou víc než dostačující) podnítilo nedávno Slovensko, Maďarsko a Rumunsko, aby vyvinuly potřebnou iniciativu a přizpůsobily se požadavkům, které klade standard určený Radou Evropy.“ [19] (Šlo zejména o podpis základních smluv mezi Maďarskou republikou a Rumunskou republikou, resp. Slovenskou republikou.)

NATO se též stalo faktorem vyvažování historicky vzniklé silné a jednostranné závislosti SR na dodávkách surovin, energonosičů, zbraní a munice z Ruské federace. Zároveň představovalo a stále představuje nejefektivnější spojení Evropy respektive EU a USA. Je institucionalizovanou platformou permanentního politického dialogu mezi USA a jejich evropskými partnery, nejvýznamnějším garantem, že ve vztazích EU a USA nepřevládnou momenty geopolitické konkurence s jejich destabilizujícím vlivem na vývoj v Evropě i ve světě. [20]

A konečně platí, že v období globalizace žádná evropská země nemůže efektivně prosazovat své národní zájmy, mimo integračních zájmů. Proto Slovensko jako (relativně) malý stát potřebovalo paralelní vstup do EU i NATO.

Poznámky k textu a literatura:

- [1] Mezinárodní konference „Bezpečnost krajín V-4 v rozšírenom priestore NATO“, Stredoevropska vysoká škola ve Skalici, Slovenská republika, 8. listopadu 2008, prezident konference doc. PhDr. Jan Eichler, CSc.
- [2] Tento projekt realizují od r. 2002 German Marshall Fund of the United States společně s Compania di San Paolo (Turín, Itálie) s podporou Fundação Luso-Americana (Portugalsko), Fundación BBVA (Španělsko) a Tip-ping Point Foundation, přičemž počet zemí, ve kterých se provádí sběr dat, se rozšiřuje. V r. 2006 a 2007 se výzkum konal v USA a dvanácti evropských státech: Bulharsko, Francie, Holandsko, Německo, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Španělsko, Itálie, Turecko, Velká Británie. Reprezentativní vzorek tvoří ve všech zemích přibližně 1000 mužů a žen ve věku od 18 let, vybraných náhodným výběrem. Interval spolehlivosti je +/- 3 procentní body. Výsledky najdete na adrese www.transatlantictrends.org.
- [3] *Transatlantické trendy 2007*. Na základě projektu GMF pro MZV připravila Olga Gyarfášová, Inštitút pre verejné otázky. Další výsledky na www.transatlantictrends.org.
- [4] *Transatlantic Trends*. Tisková zpráva, 2007, http://www.transatlantictrends.org/trends/index_archive.cfm?id=92
- [5] *Transatlantické trendy 2004*, projekt German Marshall Fund of the United States (GMF) a Compania di san Paolo s dodatečnou podporou Luso – American Foundation, Fundacion BBVA a Inštitútu pre verejné otázky (IVO), www.transatlantictrends.org m s. 3,6-8.
- [6] GARFÁŠOVÁ, O. *Slovensko v transatlantickom kontexte: Výsledky výskumu Transatlantické trendy 2005 zaostrené na Slovensko*. Inštitút pre verejné otázky. Bratislava, september 2005, s. 18-19. www.transatlantictrends.org.
- [7] *Transatlantic trends*. Key findings 2006, s. 4, 6. www.transatlantictrends.org
- [8] *Transatlantické trendy 2007*, c. d.
- [9] *Transatlantic trends*. Tlačová správa, 2007, c. d. s. 6.
- [10] Viz GARFÁŠOVÁ, O. *Slovensko v transatlantickom kontexte: Výsledky výskumu Transatlantické trendy 2005 zaostrené na Slovensko*. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, september 2005, s.8, 14-19. www.transatlantictrends.org.
- [11] GARFÁŠOVÁ, O., c. d., s.8.
- [12] GARFÁŠOVÁ, O., c. d., s.13.
- [13] GARFÁŠOVÁ, O., *Slovenská geopolitická bezstarostnosť, SME*, 7. 9. 2007, s. 32.
- [14] Visegrádská deklarace. In VESELÝ, F. *Dějiny české politiky v dokumentech*. Praha: Professional Publishing, 2005, s. 681.

- [15] Vystúpenie generálneho tajomníka NATO lorda Robertsona na Slovensku, *Program „Modern Foreign Policy“*, Hotel Danube, Bratislava, 10. marca 2003, s. 1.
- [16] Elleman, Jensen. Lepšia a bezpečnejšia Európa, *SME*, 2. 11. 2002, s. 9.
- [17] KISSINGER, H. *Potrebuje Amerika zahraničnú politiku?* Praha: Jiří Buchel – B. Bart, 2002, s. 34.
- [18] WEISS, P. Výhody a riziká začlenenia SR do NATO. In *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Slovensko a NATO*. Bratislava 14. 3. 2003, Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, Weiss, P., Csabay, M. (ed.). Bratislava: vydavateľstvo Ekonóm, 2003, s. 28.
- [19] BRZEZINSKI, Z. *Velká šachovnice: K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha* [The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives, BasicBook 1997]. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 88.
- [20] WEISS, P. c. d., s 28.

Převod do češtiny: red.

Dnes budovaný protiraketový „deštník“ USA má kořeny v „Hvězdných válkách“ (strategické obranné iniciativě) prezidenta Reagana. Evropské země se začaly touto myšlenou zabývat až později, přibližně v první polovině 90. let, kdy už bylo jasné, že balistické rakety coby nosiče zbraní hromadného ničení představují v rukou diktátorů a nestabilních režimů reálnou hrozbu. Jednotlivé vyspělé evropské země tedy začaly pracovat na protiraketových systémech a rodily se také programy mezinárodní spolupráce, avšak Severoatlantická aliance jako organizace se do této iniciativy významně zapojila teprve na přelomu století.

Vůbec prvním vyjádřením této vůle byla deklarace z roku 1999, v níž se členské státy NATO usnesly, že balistické rakety představují rostoucí nebezpečí, kterému je nutno adekvátně čelit. Praktickým výsledkem se staly dvě studie, obecně známé jako protiraketová obrana NATO a protiraketová obrana bojiště NATO. První z nich nese oficiální název NATO Missile Defence a jedná se o studii proveditelnosti, o jejímž vypracování bylo rozhodnuto na summitu Aliance v roce 2002 v Praze. NATO MD se zabývala ochranou členských zemí i jejich vojenských sil v zahraničí proti všem kategoriím balistických raket.

Nešlo však pouze o sestřelování těchto raket, nýbrž o daleko komplexnější přístup. Nejprve se mělo zabránit šíření raketových technologií, ve druhém kroku měl být vlastník raket odstrašen od jejich použití proti členům Aliance a až jako třetí protiopatření přišla na řadu protiraketová obrana v užším slova smyslu, tedy ničení odpálených raket. Jednou z myšlenek tohoto třetího kroku bylo propojení se systémem ochrany vzdušného prostoru NATINADS. Čtvrtou složkou NATO MD pak bylo odstraňování následků použití balistických střel.

Studie NATO MD mj. konstatovala, že problematika ničení mezikontinentálních raket je dosti složitá, a obsahovala určité implicitní doporučení, aby byl tento úsek ponechán USA, jež mají daleko větší zkušenosti i vůli jej realizovat. Evropské země NATO se měly soustředit spíše na boj proti raketám krátkého či středního doletu, což znamená především protiraketovou obranu bojiště. Tento závěr byl plně v souladu s oním druhým projektem, který byl nastartován v roce 2001 a stal se známým jako ALTBMD, Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence, čili aktivní vrstvená protiraketová obrana bojiště.

Lukáš Visingr

**ALTBMĐ: Evropský pilíř protiraketové obrany
natoaktual.cz, 5. 5. 2008**